

Jerzy Gut

gen. bryg. w st. spocz., dr. prof. UAFM, Uniwersytet Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie
<https://orcid.org/0000-0002-6682-864X>

Atak Hamasu na Izrael – zaskoczenie czy przewidywalny skutek dotychczasowej polityki

Wprowadzenie

W dniu 7 października 2023 r. we wczesnych godzinach rannych, bojownicy radykalnego palestyńskiego ugrupowania terrorystycznego Hamas, przeniknęli na terytorium Izraela ze strefy Gazy, rozpoczynając swoją najkrwawszą w dotychczasowej historii operację zbrojną przeciwko Izraelowi nazwaną „Powódź Al-Aksa” (*Tufan Al-Aqsa*). Bojownicy brygad Al-Qassam – militarnego skrzydła Hamasu, oraz Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu zaatakowali Izraelskie wioski i osiedla oraz wojskowe instalacje graniczące ze Strefą Gazy. Do przerwania ataku wykorzystano wszystkie możliwe środki, takie jak motocykle, pikapy, a nawet parolotnie. Termin ataku nie był przypadkowy i został celowo ustalony na dzień dokładnie 50 lat po niespodziewanym ataku Egiptu i Syrii na Izrael, który wywołał wojnę Jom Kippur w 1973 r. Palestyńscy bojownicy w przygranicznych rejonach zabili ok. 1,2 tys. osób, głównie bezbronnych cywilów, w tym wiele dzieci oraz żołnierzy izraelskich. Około 5 tys. osób zostało rannych, a ok. 230 osób – porwanych i zabranych do Strefy Gazy jako zakładnicy Hamasu. W czasie ataku prowadzono również zmasowane ostrzały terytorium Izraela tysiącami rakiet¹.

Skala ataku była bezprecedensowa, ponieważ w ciągu zaledwie kilku godzin śmierć poniosło dwudziestokrotnie więcej osób niż suma żydowskich ofiar konfliktu

¹ Congressional Research Service, *Israel and Hamas October 2023 Conflict: Frequently Asked Questions (FAQs)*, 20.10.2023, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R47754> [dostęp: 25.01.2024].

z Palestyńczykami w latach 2008–2018, gdy zginęło 52 żołnierzy. Atak okazał się całkowitym zaskoczeniem dla Izraela, co należy traktować jako porażkę służb wywiadowczych tego państwa. Ten nowy wymiar przemocy ze strony Hamasu spowodował także niespotykaną w dotychczasowej historii odpowiedź strony izraelskiej. Izrael rozpoczął bombardowania w Strefie Gazy, atakując i niszcząc domniemane obiekty i instalacje Hamasu, ale także obiekty cywilne. 9 października Izrael zablokował wszelkie dostawy dla Strefy Gazy, powodując poważne braki w dostępie do wody, żywności i leków. Dwa dni później Izrael odciął Strefę Gazy od zasilania w energię elektryczną, co z kolei spowodowało paraliż pracy szpitali oraz usług sanitarnych. 26 października 2023 r., armia izraelska (Armia Obrony Izraela) rozpoczęła lądową operację w Strefie Gazy, zmuszając ok. 1,8 mln. Palestyńczyków do opuszczenia swoich domów i udania się na południe Gazy. Zamknięcie przejść granicznych z Izraelem oraz Egiptem oznacza, że Palestyńczycy zostali praktycznie odizolowani, a wręcz uwięzieni w Strefie Gazy. Ze względu na duże zagrożenie, pomoc humanitarna społeczności międzynarodowej dla Palestyńczyków jest utrudniona. Wymienione powyżej działania doprowadziły w efekcie do poważnego kryzysu humanitarnego w Strefie Gazy². Dowództwo Hamasu po około trzech miesiącach od zaatakowania Izraela podało informację, że łączna liczba ofiar po stronie palestyńskiej (cywilów i bojowników) wynosi ok. 24 tys. zabitych i ponad 60 tys. rannych. Natomiast na Zachodnim Brzegu – po 7 października zginęło w starciach z izraelskimi osadnikami i wojskiem ok. 350 Palestyńczyków. Pomimo ogromu ofiar i zniszczeń Izrael konsekwentnie odrzuca wezwania do zawieszenia broni i udzielenia pomocy humanitarnej dla ludności Strefy Gazy. Obecnie wiele państw i organizacji międzynarodowych uważa, że sposób, w jaki Izrael prowadzi swoje działania wojenne w Strefie Gazy, narusza w sposób drastyczny Międzynarodowe prawo humanitarne (MPH)³. Przyczyn tego, co wydarzyło się 7 października 2023 r., i w ślad za tym militarnej odpowiedzi Izraela, należy szukać w skomplikowanej historii tych dwóch narodów.

Celem artykułu jest próba znalezienia odpowiedzi na następujące pytania (problemy badawcze):

1. Jakie są główne przyczyny konfliktu między społecznością palestyńską a żydowską?
2. Dlaczego Hamas tak brutalnie zaatakował Izrael w dniu 7 października 2023 r.?

Odpowiedź na tak postawione pytania powinna pozwolić na zrozumienie podłoża konfliktu między Izraelem a Palestyńczykami. Autor w procesie badawczym skupił się na gromadzeniu, selekcji, opisie i naukowej interpretacji skutków zaistniałych zdarzeń historycznych udokumentowanych głównie w raportach organizacji międzynarodowych i relacjach dziennikarskich.

² *Amnesty International Report 2022/23. The state of the world's human rights*, London 2023, s. 206–210.

³ M. Wojnarowicz, *Izrael po 100 dniach wojny z Hamasem*, „Biuletyn PISM”, nr 5 (2815), 18.01.2024, <https://www.pism.pl/publikacje/izrael-po-100-dniach-wojny-z-hamasem> [dostęp: 26.01.2024].

Relacje żydowsko-palestyńskie – zarzewie konfliktu

Pełne zrozumienie przyczyn współcześnie toczącego się konfliktu między Palestyńczykami a Żydami, o niespotykanym dotąd poziomie brutalności i wzajemnej nienawiści, wymaga przesłedzenia relacji tych dwóch narodów, poczynając od roku 1917. Wtedy to wojska brytyjskie przejęły kontrolę nad terytorium palestyńskim, wyrażając w Deklaracji Balfoura poparcie dla „utworzenia w Palestynie narodowej siedziby narodu żydowskiego”⁴. Liga Narodów w 1920 r. przekazała oficjalnie terytorium Palestyny w administrowanie Wielkiej Brytanii. W okresie brytyjskiej administracji w latach 1918–1947 populacja Żydów w Palestynie w stosunku do pozostałej ludności zamieszkującej ten obszar wzrosła z 6% do 33%. Nasilająca się migracja Żydów na te tereny miała związek z ich nazistowskimi prześladowaniami w Europie. Tylko w 1935 r. do Palestyny przybyło około 61 tys. żydowskich imigrantów. Ta masowa migracja na ziemi palestyńskiej doprowadziła do wzrostu napięcia między Żydami a zamieszkującą te tereny ludnością arabską i wybuchu palestyńskiego powstania w roku 1936. Obie strony konfliktu dysponowały bojówkami, które napadały, podpały i niszczyły osiedla wrogiej nacji. Ludność arabska występowała także przeciwko brytyjskiej władzy kolonialnej, która przez wysokie podatki doprowadziła ją (szczególnie arabskich chłopów) do skrajnego ubóstwa. Palestyńska rewolta, z różnym nasileniem walk, trwała do 1939 r. W jej wyniku zginęło 5 tys. Palestyńczyków, a około 15 tys. zostało rannych. Zginęło także ok. 400 Żydów i ok. 200 brytyjskich żołnierzy⁵.

Problemy Palestyny zostały przejęte od Brytyjczyków przez Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ), której Zgromadzenie Ogólne w dniu 29 listopada 1947 r. Rezolucją nr 181 zdecydowało o podziale obszaru Palestyny na część żydowską i część arabską oraz strefę międzynarodową, w skład której wchodziła Jerozolima. Państwo żydowskie otrzymało ok. 55% terytorium Palestyny, natomiast Arabowie zamieszkujący ten teren – ok. 45% obszaru ze Strefy Gazy i Zachodniego Brzegu Jordanu. Miasto Jerozolima zostało określone jako *corpus separatum* pozostające pod specjalnym międzynarodowym nadzorem i administracją Narodów

⁴ Deklaracja Balfoura – oświadczenie rządu brytyjskiego z 2.11.1917 r. w sprawie żydowskiej siedziby narodowej, przekazane w liście ministra spraw zagranicznych A.J. Balfoura do lorda L. Rothschilda. Była m.in. wynikiem rozmów prowadzonych przez Organizację Syjonistyczną z rządem brytyjskim oraz presji wywieranej na rząd brytyjski przez środowiska żydowskie. Wyrażała poparcie dla idei utworzenia w Palestynie siedziby narodowej dla Żydów (*national home for the Jewish people*). Deklaracja przyczyniła się do przyznania Wielkiej Brytanii mandatu Ligi Narodów nad Palestyną w 1920 r. i stała się ważnym etapem na drodze do utworzenia państwa izraelskiego, choć była zdecydowanie krytykowana przez Arabów, *Deklaracja Balfoura*, [hasło w:] Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Balfoura-deklaracja;3873661.html> [dostęp: 26.01.2024].

⁵ *The history of Palestinian revolts*, Al Jazeera, 9.12.2003, <https://www.aljazeera.com/news/2003/12/9/the-history-of-palestinian-revolts> [dostęp: 26.02.2024].

Zjednoczonych. Pomimo że ludność arabska stanowiła zdecydowaną większość na obszarze historycznej Palestyny, to jednak otrzymała znacznie mniejsze terytorium. Takie rozwiązanie zostało zaakceptowane przez społeczność żydowską, natomiast Palestyńczycy oraz sąsiednie państwa arabskie kategorycznie odrzuciły tę propozycję. 14 maja 1948 r. w Tel Awiwie ogłoszono Deklarację Niepodległości i proklamowano państwo Izrael. Już następnego dnia państwa arabskie zaatakowały nowo powstałe państwo, doprowadzając do pierwszej wojny izraelsko-arabskiej, nazywanej przez Izrael „pierwszą wojną o niepodległość”. W wyniku działań wojennych Izrael zajął 77% terytorium Palestyny, a także doprowadził do wysiedlenia bądź ucieczki z terytorium dzisiejszego Izraela ok. 750 tys. Palestyńczyków, bez możliwości powrotu ani odzyskania utraconego mienia. W wyniku działań wojennych Izrael zniszczył bezpowrotnie około 300 palestyńskich wiosek oraz przejął wiele palestyńskich ośrodków gospodarczych i kulturalnych, szczególnie w rejonie Hajfy i Jaffy. Ludzie wypędzeni z terytorium mandatowego Palestyny w latach 1947–1948, a dzisiejszego Izraela, znaleźli się w Libanie, Syrii, Jordanii i dzisiejszej Strefie Gazy oraz na Zachodnim Brzegu. Z perspektywy historycznej wypędzenie Palestyńczyków było „zamierzonym” efektem wojny, mającym na celu poprawę wskaźników demograficznych na korzyść ludności żydowskiej. Palestyńczycy nazwali ten masowy exodus i degradację większości swojego społeczeństwa w Izraelu „katastrofą” (*Nakba*), która pozostaje do dziś traumatycznym wydarzeniem w świadomości narodu palestyńskiego. W ramach odwetu ościenne państwa arabskie wyгнаły ze swojego terytorium zamieszkującą tam ludność żydowską⁶.

W celu reprezentowania interesów Palestyńczyków na arenie międzynarodowej i kontynuacji ich walki o samostanowienie w 1964 r. powstała Organizacja Wyzwolenia Palestyny (OWP), uznana przez państwa arabskie i zaakceptowana przez ONZ. Narastający konflikt między Izraelem a sąsiadującymi państwami arabskimi, które otwarcie przygotowywały się do inwazji, spowodował w czerwcu 1967 r. wyprzedzające uderzenie Izraela na Egipt oraz Jordanię i Syrię. Izrael w wyniku błyskawicznej operacji powietrzno-lądowej opanował syryjskie Wzgórza Golan, obszary Zachodniego Brzegu Jordanu, a także Wschodnią Jerozolimę. Wojna, nazywana często przez historyków „wojną sześciodniową”, spowodowała drugi exodus Palestyńczyków, szacowany na około 500 tys. ludzi. Organizacja Narodów Zjednoczonych w dniu 22 listopada 1967 r. wydała rezolucję nr 242, w której potępiała okupację arabskich ziem i domagała się opuszczenia tych terenów przez Izrael⁷. Rezolucja przedstawiała także zasady sprawiedliwego i trwałego pokoju, oraz

⁶ Ch. McGreal, *What are the roots of the Israel-Palestine conflict?*, The Guardian, 16.11.2023, <https://www.theguardian.com/world/2023/nov/09/why-israel-palestine-conflict-history> [dostęp: 26.02.2024].

⁷ Resolution 242 (1967), adopted by the Security Council at its 1382nd meeting, of 22 November 1967, <https://digitallibrary.un.org/record/90717?v=pdf> [dostęp: 28.02.2024].

rozwiązania problemu uchodźców i zakończenia wszelkich roszczeń. Izrael nie tylko nie wykonał ww. rezolucji, ale na okupowanych terytoriach Zachodniego Brzegu rozpoczął budowę nielegalnych osiedli, który to proces trwa nieprzerwanie do dziś⁸.

W 1987 r., wkrótce po rozpoczęciu pierwszej intifady⁹ w Strefie Gazy, na bazie działającego w Egipcie stowarzyszenia Braci Muzułmanów powstało islamskie ugrupowanie palestyńskie Hamas (Islamski Ruch Oporu). Hamas od początku miał na celu zniszczenie państwa Izrael i ustanowienie na całym terytorium historycznej Palestyny islamskiego państwa opartego na prawie szariat¹⁰. Dla osiągnięcia tego celu Hamas prowadzi aktywne działania w trzech obszarach:

- realizacja szerokiego wachlarza usług w zakresie opieki społecznej w Strefie Gazy, która ma budować oddolne poparcie dla organizacji;
- działalność polityczna mająca na celu zdobycie władzy w Strefie Gazy i degradację polityczną innych palestyńskich ugrupowań takich jak OWP czy też Al-Fatah;
- atakowanie żołnierzy i ludności cywilnej Izraela (prowadzenie zamachów terrorystycznych i ostrzału terenów przyległych do Strefy Gazy¹¹).

Ataki terrorystyczne organizowane przez Hamas na terytorium Izraela były postrzegane przez większość Palestyńczyków jako zemsta za odebranie im ziemi i budowanie żydowskich osiedli na Zachodnim Brzegu Jordanu. Na początku lat 90. XX w. Hamas zyskał rozgłos, sprzeciwiając się porozumieniom pokojowym z Oslo, na mocy których utworzono Autonomię Palestyńską na Zachodnim Brzegu i w Strefie Gazy. Izrael do 2005 r. wycofał swoje wojska i osadników ze Strefy Gazy. Natomiast Hamas, realizujący z powodzeniem swoją strategię opartą na trzech obszarach aktywności, w 2006 r. wygrał pierwsze od 10 lat wybory parlamentarne w Autonomii Palestyńskiej. Organizacja nie zmieniła swojej narracji i utrzymywała ideologię głoszącą konieczność zniszczenia Izraela. Efektem takiego stanowiska

⁸ United Nations, *History of the Question of Palestine*, <https://www.un.org/unispal/history> [dostęp: 28.02.2024].

⁹ Intifady to dwa palestyńskie powstania przeciwko Izraelowi. Pierwsze wybuchło w 1987 r., a drugie we wrześniu 2000 r. Intifady wywarły dramatyczny wpływ na stosunki izraelsko-palestyńskie, zwłaszcza druga jest powszechnie postrzegana jako dramatyczne zakończenie procesu negocjacyjnego z lat 90. XX w. Taktyka Palestyńczyków, szczególnie w czasie drugiej intifady, skupiała się na samobójczych zamachach bombowych, atakach rakietowych i ostrzale snajperskim – na które Izrael odpowiedział zdecydowanymi atakami w Strefie Gazy. Konflikt wygasł dopiero w 2005 r., ale wcześniej zginęło około tysiąca Izraelczyków i 3,2 tys. Palestyńczyków, zob. Z. Beauchamp, *What were the intifadas?*, Vox, 14.05.2018, <https://www.vox.com/2018/11/20/18080066/israel-palestine-intifadas-first-second> [dostęp: 29.02.2024].

¹⁰ Szariat (arab. šari‘a ‘droga prowadząca do wodopoju’) – prawo normujące życie religijne i świeckie wyznawców islamu.

¹¹ M. Levitt, *Hamas. Polityka, dobroczynność i terroryzm w służbie dżihadu*, tłum. Ł. Müller, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008, s. 11–20.

były cyklicznie powtarzające się starcia między bojownikami Hamasu i ich zwolennikami a żołnierzami izraelskimi. Tylko w 2014 r. w ciągu 50 dni walk zginęło około 2250 Palestyńczyków oraz 67 żołnierzy izraelskich i sześć osób cywilnych¹².

Eskalacja konfliktu izraelsko-palestyńskiego w trzeciej dekadzie XXI wieku

Z kolejnym nasileniem konfliktu między społecznością żydowską a Palestyńczykami mieliśmy do czynienia w maju 2021 r. W związku z próbą wysiedlenia Palestyńczyków z ich domów w okupowanej Jerozolimie Wschodniej doszło do kolejnych masowych starć między izraelskimi siłami policyjnymi a Palestyńczykami. Impulsem, który jeszcze bardziej zaognił sytuację, było wtargnięcie izraelskich sił do meczetu Al Aksa, w wyniku czego ponad 300 osób zostało rannych. Przekazany przez media obraz bezczeszczenia przez izraelskich żołnierzy miejsca świętego dla muzułmanów oraz niespełnienie żądania strony palestyńskiej dotyczącego natychmiastowego opuszczenia meczetu spowodował wzburzenie społeczności muzułmańskiej. Wydarzenia te doprowadziły do wystrzelenia przez Hamas z terytorium Strefy Gazy ponad 4 tys. rakiet w kierunku Izraela i spowodowanie śmierci 12 osób. Działania Hamasu spotkały się ze zdecydowaną odpowiedzią Izraela, który uderzył w około 1500 celów w Strefie Gazy, w wyniku czego zginęło około 260 osób, w tym 66 dzieci, a 2200 osób zostało rannych. Sytuacja na Zachodnim Brzegu Jordanu także była napięta. Według Biura ONZ ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, OCHA), tylko ciągu pierwszych ośmiu miesięcy 2021 r. władze izraelskie zburzyły ponad 660 palestyńskich domów i innych obiektów na Zachodnim Brzegu, zmuszając kolejne ponad 900 osób do opuszczenia tych terenów. Łącznie liczba palestyńskich obywateli zmuszonych do opuszczenia swoich domów na Zachodnim Brzegu w porównaniu z tym samym okresem w 2020 r. wzrosła o 38%¹³. Proces burzenia palestyńskich budynków jest prowadzony przez izraelską administrację ze względu na brak stosownych pozwoleń na budowę – pozwoleń, których zdobycie od władz izraelskich na tym obszarze jest praktycznie niemożliwe¹⁴.

¹² *Hamas – organizacja terrorystyczna, partia i ruch islamistyczny*, INFOR, <https://www.infor.pl/prawo/encyklopedia-prawa/h/6332986,hamas-organizacja-terrorystyczna-partia-i-ruch-isl-amistyczny.html> [dostęp: 29.02.2024].

¹³ *Israel and Palestine Events of 2021*, Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/israel-and-palestine> [dostęp: 29.02.2024].

¹⁴ Trudności w uzyskaniu izraelskich pozwoleń na budowę we Wschodniej Jerozolimie i na terytorium 60% Zachodniego Brzegu, który jest pod wyłączną kontrolą Izraela (Obszar C), doprowadziły Palestyńczyków do budowy domów, które są stale zagrożone rozbiorą lub konfiskatą za brak oficjalnego zezwolenia. Według OCHA tego powodu 46 palestyńskich wiosek na Zachodnim Brzegu oraz ponad 100 tys. Palestyńczyków we Wschodniej Jerozolimie jest

Kolejne lata przyniosły dalszą eskalację napięcia i wzrost liczby ofiar po obu stronach konfliktu. W marcu 2022 r. Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. sytuacji praw człowieka na Okupowanych Terytoriach Palestyńskich (OPT) ustalił, że „system polityczny ugruntowanych rządów” w Strefie Gazy i na okupowanym Zachodnim Brzegu „spełnia dominujące standardy dowodowe potwierdzające istnienie apartheidu”¹⁵. Niemal w tym samym czasie władze izraelskie w celu utrzymania żydowskiej większości przedłużyły ważność ustawy o obywatelstwie i wjeździe do Izraela, która nakłada restrykcyjne ograniczenia na łączenie rodzin palestyńskich pomiędzy obywatelami lub rezydentami Izraela a ich małżonkami pochodzącymi z OPT. Natomiast w lipcu izraelski Sąd Najwyższy przedłużył ważność ustawy obowiązującej od 2008 r., która upoważnia ministra spraw wewnętrznych do pozbawienia obywateli obywatelstwa w przypadku skazania za czyny związane z „naruszeniem lojalności wobec państwa”. W marcu 2022 r. izraelskie samoloty przeprowadziły opryski herbicydami w strefie buforowej Gazy, niszcząc palestyńskie pola uprawne. W dniu 5 sierpnia 2022 r. Izrael rozpoczął w Strefie Gazy operację, której celem był lider Palestyńskiego Islamskiego Dżihadu i jego zbrojne skrzydło. W wyniku działań zginęło 49 Palestyńczyków oraz zniszczono lub uszkodzono około 1,7 tys. palestyńskich domów. Według OCHA w 2022 r. przerwy w dostawie prądu wynosiły około 12 godzin dziennie, co miało destrukcyjny wpływ na poziom życia mieszkańców. Według ONZ siły izraelskie na okupowanym Zachodnim Brzegu i Wschodniej Jerozolimie w 2022 r. zabiły 151 oraz raniły 9875 Palestyńczyków w wyniku działań wojskowych, które wiązały się często z nadmiernym użyciem siły¹⁶. Władze izraelskie zburzyły ponad 950 palestyńskich zabudowań i wysiedliły ponad 1000 Palestyńczyków. Z kolei do końca listopada na Zachodnim Brzegu Palestyńczycy zabili sześciu izraelskich osadników i raniło około 130. Także w sierpniu Izrael na podstawie przepisów o sytuacji nadzwyczajnej zamknął siedem palestyńskich organizacji społeczeństwa obywatelskiego w Ramallah, niszcząc ich sprzęt i przejmując akta. W listopadzie 2022 r. w wyborach do Knesetu wygrał blok prawicowy pod przewodnictwem Benjamina Netanjahu, który w grudniu utworzył nowy rząd koalicji religijno-nacjonalistycznej¹⁷. Według danych strony izraelskiej na koniec 2022 r. w izraelskich więzieniach przetrzymywano ponad 4,6 tys. Palestyńczyków za przestępstwa związane z „naruszeniem bezpieczeństwa”¹⁸.

zagrożonych wysiedleniem. Międzynarodowa organizacja Save the Children uważa, że ponad 50 przedszkoli i szkół podstawowych, do których uczęszcza ponad 5 tys. palestyńskich dzieci na Zachodnim Brzegu, jest zagrożonych rozbiórką, *ibidem*.

¹⁵ *Amnesty International Report 2022/23. The state of the world's human rights, op. cit.*, s. 207.

¹⁶ *Ibidem*, s. 208.

¹⁷ *Ibidem*, s. 208–211.

¹⁸ *Israel and Palestine. Events of 2022*, Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/israel-and-palestine-0> [dostęp: 2.03.2024].

Tylko w pierwszej połowie 2023 r. izraelski rząd zatwierdził budowę kolejnych ponad 12,8 tys. nowych mieszkań na okupowanym Zachodnim Brzegu, co jest najwyższą liczbą od 2012 r.¹⁹. Należy zaznaczyć, że z godnie z art. 49 IV konwencji genewskiej „mocarstwo okupacyjne nie może dokonywać deportacji lub przesiedlenia części własnej ludności cywilnej na terytorium przez nie okupowane”²⁰. Szacunki wskazują, że około 700 tys. izraelskich osadników mieszka w około 300 nielegalnych osadach na okupowanym Zachodnim Brzegu i Wschodniej Jerozolimie. Natomiast tylko w okresie od 7 października do 13 grudnia wysiedlono ponad 1,2 tys. osób. Nasiliły się także represje w stosunku do ludności palestyńskiej. Według ONZ na Zachodnim Brzegu w 2023 r. siły izraelskie zabiły 464 Palestyńczyków, w tym 109 dzieci. Według OCHA do 7 października izraelscy osadnicy zabili 15 Palestyńczyków, a w okresie od 7 października do 28 listopada zaatakowali 93 osady palestyńskie. Z kolei Palestyńczycy na tych terenach zabili 24 izraelskich cywilów.

Należy podkreślić, że sytuacja ludności w Gazie zaczęła się pogarszać już w momencie przejścia władzy przez Hamas w 2007 r. Już wtedy władze izraelskie zdecydowanie ograniczyły ludności Gazy podróżowanie przez przejście graniczne Erez, które jest jedynym przejściem z Gazy do Izraela i dalej na Zachodni Brzeg. Należy także zwrócić uwagę na fakt, że Strefa Gazy jest całkowicie uzależniona od dostaw wody z terytorium Izraela, ponieważ ponad 96% wód gruntowych w Gazie nie nadaje się do spożycia przez ludzi. Ogromne bezrobocie i bieda mieszkańców Strefy Gazy powoduje, że około 80% populacji Gazy korzystało z pomocy humanitarnej. Hamas sprawuje rządy twardej ręki – od 2007 r. 203 osoby w Gazie, najczęściej podejrzane o kolaborację z Izraelem, zostały skazane na śmierć²¹.

Przedstawione powyżej wybrane działania i skutki polityki Izraela względem społeczności palestyńskiej zamieszkującej Strefę Gazy, Zachodni Brzeg Jordanu oraz Wschodnią Jerozolimę, a także działania społeczności palestyńskiej, w tym aktywność terrorystyczna Hamasu, uświadamiają nam niezwykle złożony problem przyczyn i skutków konfliktu pomiędzy Izraelem a Palestyńczykami.

Zakończenie

Z przeprowadzonej analizy wynika, że u podstaw nieprzerwanego pasma przemocy pomiędzy Palestyńczykami a państwem żydowskim w głównej mierze leży niespełnienie od ponad 75 lat „prawa narodu palestyńskiego do samostanowienia”. W tym

¹⁹ *Israel and Palestine. Events of 2023*, Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/israel-and-palestine> [dostęp: 2.03.2024].

²⁰ Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny (IV konwencja genewska), art. 49, Konwencje o ochronie ofiar wojny, podpisane w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r., Dz.U. z 1956 r., nr 38, poz. 171, załącznik.

²¹ *Israel and Palestine. Events of 2023*, *op. cit.*

konflikcie początkiem wszystkich problemów było wspieranie przez Wielką Brytanię imigracji żydowskiej na terytorium Palestyny przy jednoczesnym ignorowaniu żądań i potrzeb ludności palestyńskiej. Przejęcie w 1967 r. przez Izrael całkowitej kontroli nad obszarami zamieszkałymi przez Palestyńczyków (Strefa Gazy i Zachodni Brzeg) zdecydowanie pogorszyło ich los i odsunęło perspektywy budowy państwowości. Izrael, wykorzystując nieusprawiedliwioną uległość i przyzwolenie społeczności międzynarodowej na swoje agresywne, a czasami bezprawne działania, przejmował kolejne tereny palestyńskie, wypędzając zamieszkałą tam ludność i zezwalając w tych miejscach na budowanie żydowskich osiedli wbrew konwencjom genewskim. Budowa izraelskich osiedli i muru oddzielającego na terytoriach okupowanych oraz ustanowienie licznych punktów kontrolnych znacznie ograniczyło mobilność i utrudniło wzajemne kontakty Palestyńczyków. Izraelski parlament od wielu lat konsekwentnie uchwała prawo, które dyskryminuje ludność palestyńską. Do tego typu aktów prawnych należą m.in.: prawo odmowy odzyskania własności utraconych przez ludność palestyńską przed 29 listopada 1947 r.; prawo odmowy zezwoleń na budowę nowych domów i obiektów użyteczności publicznej na Zachodnim Brzegu; prawo odmowy pobytu z powodu „naruszenia lojalności” wobec Izraela, czy też prawo zakazu łączenia rodzin. Organizacja Narodów Zjednoczonych oraz inne niezależne organizacje praw człowieka, takie jak Amnesty International, Human Rights Watch i izraelska B’Tselem, opublikowały w ostatnich latach raporty, które oskarżają Izrael o apartheid²². Ponadto Strefa Gazy, w której zostało „zamkniętych” ok. 2,1 mln Palestyńczyków, została całkowicie uzależniona od Izraela, z którego terytorium dostarczana jest woda pitna, prąd, pomoc humanitarna oraz inne produkty i materiały niezbędne do zabezpieczenia życia mieszkańców. Izrael w pełni kontroluje import do Gazy produktów tzw. podwójnego zastosowania, czyli produktów o potencjalnym przeznaczeniu wojskowym i cywilnym. Z tego powodu trudne do wyjaśnienia ograniczenia obowiązują niektóre materiały budowlane, wybrany sprzęt medyczny, a nawet produkty spożywcze. Pomimo że Strefa Gazy ma szeroki dostęp do morza (ok. 50 km), to Izrael nie zezwala na budowę żadnych portów morskich oraz zakazuje lub ogranicza import kluczowych czynników produkcji i nowych technologii. Takie działania strony izraelskiej uniemożliwiają jakikolwiek rozwój w Strefie Gazy, prowadząc do wzrastającego ubóstwa ludności i bezrobocia wynoszącego ok. 50%. W latach 2006–2022 PKB na mieszkańca Gazy spadło o 27%²³. Każdorazowo przy nasileniu konfliktu, oprócz ataków na cele Hamasu, Strefa Gazy jest dodatkowo „karana zbiorowo”

²² K. Robinson, *Who is in charge of Gaza and the West Bank?*, PBS News, 20.01.2024, <https://www.pbs.org/newshour/world/what-is-the-governing-structure-of-gaza-the-west-bank-and-jerusalem> [dostęp: 5.03.2024].

²³ *Preliminary Assessment of the Economic Impact of the Destruction in Gaza and Prospects for Economic Recovery*, UNCTAD Rapid Assessment, January 2024, <https://unctad.org/publication/preliminary-assessment-economic-impact-destruction-gaza-and-prospects-economic-recovery> [dostęp: 6.03.2024].

poprzez zmniejszanie dostaw pomocy humanitarnej i innych produktów, lub np. odcinanie dopływu prądu.

Izrael jest cały czas bezkrytycznie popierany w swoich działaniach przez Stany Zjednoczone, czego wyrazem było m.in. symboliczne uznanie w 2017 r. przez prezydenta Donalda Trumpa Jerozolimy za stolicę Izraela i przeniesienie tam amerykańskiej ambasady. Decyzja o jednostronnym uznaniu suwerenności Izraela nad tym miastem oznaczała co najmniej zerwanie powszechnej solidarności międzynarodowej w sprawie statusu Jerozolimy i zlekceważenie opinii społeczności palestyńskiej w tej sprawie. Ponadto Izrael w ostatnich latach – przy wydatnym wsparciu amerykańskiej administracji – nawiązał oficjalne stosunki dyplomatyczne ze Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi i Bahrajnem oraz z Marokiem, które wcześniej pozostawały w opozycji do polityki Izraela i wspierały dążenia Palestyńczyków do ustanowienia swojej państwowości. Jednak podpisane porozumienia normalizacyjne między krajami arabskimi a Izraelem oznaczały dla Palestyńczyków, że kwestia palestyńska zeszła w regionie na dalszy plan, a dotychczasowi sojusznicy są mniej zaniepokojeni ich losem.

Opisane powyżej działania strony izraelskiej i wynikające z tego skutki, a także niewielkie zainteresowanie kwestią palestyńską międzynarodowej opinii publicznej, szczególnie w ostatnich latach, odbierało stopniowo nadzieję Palestyńczykom na poprawę ich losu. Ta beznadziejna sytuacja i brak perspektyw oraz ciągle pogarszająca się sytuacja nie tylko w Strefie Gazy, ale także na Zachodnim Brzegu Jordanu i we Wschodniej Jerozolimie, prowadziła do coraz większego niezadowolenia i radykalizacji Palestyńczyków.

Zdaniem autora prawdopodobnymi celami strategicznymi ataku palestyńskich bojowników w dniu 7 października 2023 r. na sąsiadujące ze Strefą Gazy izraelskie wioski było zakłócenie arabsko-izraelskich wysiłków normalizacyjnych oraz powtórne skierowanie uwagi środowiska międzynarodowego na kwestię palestyńską, a także pokazanie niezdolności Izraela do skutecznej ochrony swoich obywateli na własnym terytorium i podważenie jego wizerunku jako państwa niepokonanego. Uprowadzeni zakładnicy mieli natomiast służyć jako karta przetargowa w negocjacjach między Hamasem a izraelskim rządem. Wydaje się jednak, że izraelski prawicowy rząd chce wykorzystać tę sytuację do ostatecznego rozprawienia się z Hamasem, stawiając na drugim miejscu sprawę uwolnienia zakładników, a także marginalizując ogrom ofiar ludności palestyńskiej. Należy jednak podkreślić, że nie ma usprawiedliwienia dla okrucieństw wobec ludności cywilnej po którejkolwiek ze stron. Zabijanie bezbronnych cywilów przez bojowników Hamasu jest barbarzyństwem i aktem terrorystycznym wymagającym największego potępienia. Także tragedia ludzi w Strefie Gazy, która w tej chwili rozgrywa się na naszych oczach, jest wynikiem bierności społeczności międzynarodowej, która w przeszłości zaakceptowała status quo Palestyńczyków, a kwestię palestyńską potraktowała jako wewnętrzną sprawę Izraela. Większość ekspertów uważa, że podstawą porozumienia pokojowego pomiędzy Izraelem

a Palestyńczykami powinno być wprowadzenie rozwiązania dwupaństwowego, normującego w sposób zadawalający także sprawę uchodźców palestyńskich, a w którym Jerozolima jest stolicą obu państw. Jednak o zaprowadzenie pokoju w tym rejonie oraz znalezienie dobrych rozwiązań na przyszłość będzie bardzo trudno, mając na uwadze to, co wydarzyło się po 7 października 2023 r.

Bibliografia

- Amnesty International Report 2022/23. The state of the world's human rights*, London 2023.
- Beauchamp Z., *What were the intifadas?*, Vox, 14.05.2018, <https://www.vox.com/2018/11/20/18080066/israel-palestine-intifadas-first-second> [dostęp: 29.02.2024].
- Congressional Research Service, *Israel and Hamas October 2023 Conflict: Frequently Asked Questions (FAQs)*, 20.10.2023, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R47754> [dostęp: 25.01.2024].
- Hamas – organizacja terrorystyczna, partia i ruch islamistyczny*, INFOR, <https://www.infor.pl/prawo/encyklopedia-prawa/h/6332986,hamas-organizacja-terrorystyczna-partia-i-ruch-islamistyczny.html> [dostęp: 29.02.2024].
- The history of Palestinian revolts*, Al Jazeera, 9.12.2003, <https://www.aljazeera.com/news/2003/12/9/the-history-of-palestinian-revolts> [dostęp: 26.02.2024].
- Human Rights Watch, *Israel and Palestine. Events of 2021*, <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/israel-and-palestine> [dostęp: 2.03.2024].
- Human Rights Watch, *Israel and Palestine. Events of 2022*, <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/israel-and-palestine-0> [dostęp: 2.03.2024].
- Human Rights Watch, *Israel and Palestine. Events of 2023*, <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/israel-and-palestine> [dostęp: 2.03.2024].
- Levitt M., *Hamas. Polityka, dobroczynność i terroryzm w służbie dżihadu*, tłum. Ł. Müller, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- McGreal Ch., *What are the roots of the Israel-Palestine conflict?*, The Guardian, 16.11.2023, <https://www.theguardian.com/world/2023/nov/09/why-israel-palestine-conflict-history> [dostęp: 26.02.2024].
- Preliminary Assessment of the Economic Impact of the Destruction in Gaza and Prospects for Economic Recovery*, UNCTAD Rapid Assessment, January 2024, <https://unctad.org/publication/preliminary-assessment-economic-impact-destruction-gaza-and-prospects-economic-recovery> [dostęp: 6.03.2024].
- Resolution 242 (1967), adopted by the Security Council at its 1382nd meeting, of 22 November 1967, <https://digitallibrary.un.org/record/90717?v=pdf> [dostęp: 28.02.2024].
- Robinson K., *Who is in charge of Gaza and the West Bank?*, PBS News, 20.01.2024, <https://www.pbs.org/newshour/world/what-is-the-governing-structure-of-gaza-the-west-bank-and-jerusalem> [dostęp: 5.03.2024].
- United Nations, *History of the Question of Palestine*, <https://www.un.org/unispal/history> [dostęp: 28.02.2024].
- Wojnarowicz M., *Izrael po 100 dniach wojny z Hamasem*, „Biuletyn PISM”, nr 5 (2815), 18.01.2024, <https://www.pism.pl/publikacje/izrael-po-100-dniach-wojny-z-hamasem> [dostęp: 26.01.2024].

Akty prawne

Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny (IV konwencja genewska), art. 49, Konwencje o ochronie ofiar wojny, podpisane w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r., Dz.U. z 1956 r., nr 38, poz. 171, załącznik.

Atak Hamasu na Izrael – zaskoczenie czy przewidywalny skutek dotychczasowej polityki

Streszczenie

Konflikt żydowsko-palestyński trwa nieprzerwanie od 1948 r., co jakiś czas przybierając na sile i prowadząc do kolejnych ofiar. Do najbardziej tragicznego w historii zaostrenia konfliktu doszło po 7 października 2023 r., kiedy to palestyńscy terroryści z ugrupowania Hamas zaatakowali z lądu, powietrza i morza zamieszkałe tereny Izraela w pobliżu Strefy Gazy. Ten atak terrorystyczny zakończył się śmiercią ponad 1,2 tys. obywateli żydowskich oraz porwaniem ok. 250 osób. Izrael w kilka dni później przystąpił do lądowej operacji w Strefie Gazy, aby ostatecznie rozprawić się z Hamasem. Jednak w wyniku izraelskiej odpowiedzi militarnej dotychczas zginęło lub zostało rannych kilkadziesiąt tysięcy palestyńskich cywilów i doszło do poważnego kryzysu humanitarnego, co budzi wiele wątpliwości w kontekście przestrzegania przez Izrael prawa konfliktów zbrojnych. Celem artykułu jest próba diagnozy przyczyn tego konfliktu, którego społeczność międzynarodowa nie jest w stanie skutecznie rozwiązać od dziesięcioleci.

Słowa kluczowe: Hamas, Izrael, konflikt, kwestia palestyńska, terroryzm

Hamas attack on Israel: a surprise or a predictable result of the previous policy

Abstract

The Jewish-Palestinian conflict has been ongoing since 1948, increasing in intensity from time to time and leading to new victims. The most tragic intensification of the conflict in its history occurred after October 7, 2023, when Palestinian terrorists from the Hamas group attacked the inhabited areas of Israel near the Gaza Strip from land, air and sea. This terrorist attack resulted in the death of over 1.2 thousand Jewish citizens and the kidnapping of approximately 250 people. A few days later, Israel launched a land operation in the Gaza Strip to finally deal with Hamas. However, as a result of the Israeli military response, several tens of thousands of Palestinian civilians have been killed or injured so far and a serious humanitarian crisis has occurred, which raises many doubts in the context of Israel's compliance with the law of armed conflict. The aim of the article is to attempt to diagnose the causes of this conflict, which the international community has not been able to effectively resolve for decades.

Keywords: Hamas, Israel, conflict, Palestinian issue, terrorism